

Nácvik odezírání

15.3.2007

Radka Horáková, PdF MU Brno

- ◆ **odezírání** je vnímání orální mluvy zrakem a její chápání podle pohybů úst, mimiky tváře, výrazu očí, gestikulace rukou i celého těla

Podpůrné složky odezírání:

- ◆ mimoslovní komunikace (gesta, doteky, pohledy)
- ◆ mimika
- ◆ gestikulace (přirozené posunky, doprovodná gestikulace k obsahu)

- ◆ při odezírání SP vnímá především **kinémy** = pohyby mluvidel, které přebírají funkci signálů zvukové řeči
- ◆ kiném je jednoduchý mluvně pohybový útvar, zrakem odlišitelný od jiných mluvně pohybových útvarů. Jednomu kinému neodpovídá jediný foném, ale několik fonémů
(Alich in Krahulcová)

- ◆ kinémů je **11** - 4 pro samohlásky (A,E,I,O+U) a 7 pro souhlásky (Krauhlová, 1998)
- ◆ (někteří odborníci uvádí 8 kinému pro souhlásky)
- ◆ bilabiální kiném (**P,B,M**)
- ◆ labiodentální kiném (**F,V**)
- ◆ lingvoalveolární kiném (**T,D,N, ě, ě, ě**)
- ◆ kiném ostrých sykavek (**S,Z,C,Ř**)
- ◆ kiném tupých sykavek (**Š,Ž,Č**)
- ◆ lingvoalveolární a vibrační kiném (**L,R,J**)
(někde právě bývá označována hláska **J** jako samostatný 8. kiném)
- ◆ velární kiném (**K,G**)
- ◆ bez viditelného kinému (např. **H,CH,N**)

Stupně odezírání

- **ideovizuální (globální)** – přirozená a účinná příprava na vyučování řeči, dítě vnímá celkový faciální obraz, základy pojmotvorného procesu
- **vizuálně fonetické (lexikální)** – v období vyvozování hlásek a slov, artikulační cvičení zaměřené na izolované prvky, slabiky a skupiny hlásek, slov – důležité vizuálně technické zapamatování
- **ideativní (rozumové)** – nejvyšší stupeň odezírání – schopnost rozpoznat faciální formu mluveného slova, uložit do zrakové paměti globální obraz slova (věty) a vyvodit obsah výpovědi

Metody odezírání

- **čisté odezírání**

- **s příležitostnou pomocí**

(Hand Mund systém, Cued Speech,
chirografie, POMOCNÉ ARTIKULAČNÍ
ZNAKY)

Složky odezírání –

technická, psychická

Nácvik odezírání:

- ◆ systematický a dlouhodobý výcvik (u dětí převážně dopoledne)
- ◆ respektovat individuální schopnost udržení pozornosti (max. 20 min)
- ◆ odezírání z různých poloh
- ◆ akceptovat aktuální psychický a zdravotní stav dítěte
- ◆ výcvik odezírání probíhá zároveň s výcvikem sluchu – „*mluvení zrakem*“ (převážně u nedoslýchavých splyne zvuk slova s zrakovým vjemem)

- ◆ trénování zrakového vnímání jako příprava na odezírání mluvy
 - cvičení s identickými dvojicemi lišícími se v jednom parametru
 - rozlišování tvarů, rozlišování rozdílů
 - poznávání nesprávností ve vztahu obrázek - skutečnost
 - sestavování celků z částí

- ◆ znalost konverzačního tématu a upozornění na jeho případnou změnu
- ◆ při komunikaci ve skupině upozornit na změnu mluvčího
- ◆ nutnost zachycení především první slabiky (nedochází u ní k artikulační deformaci a tudíž je pro pochopení celého slova důležitá)

- ◆ hůře se identifikuje krátké slovo, při delším slově je možno využít kombinační schopnosti dítěte, slovo si domyslí podle jeho identifikované části
- ◆ vyvarovat se komplikovaných souvětí a modulačních faktorů řeči, které mění význam sdělení
- ◆ dodržovat zásady komunikace se SP – vhodné osvětlení, adekvátní mimika, komunikace tváří v tvář, překážky v obličeji, apod.

Literatura

- ◆ **STRNADOVÁ, V.** *Potom ti to povíme.* Praha: Česká unie neslyšících, 1994.
- ◆ **STRNADOVÁ, V.** *Jaké je to neslyšet.* Praha: Česká unie neslyšících, 1995.
- ◆ **STRNADOVÁ, V.** *Hádej co říkám aneb Odezírání je nejisté umění.* Praha: Helix, 2001.
- ◆ **JANOTOVÁ, N., ŘEHÁKOVÁ, K.** *Surdopedie. Komunikace sluchově postižených.* Praha: SPN, 1990.
- ◆ **KRAHULCOVÁ, B.** *Komunikace sluchově postižených.* Praha: Karolinum, 2002.